

Sammanfattning

Fråga om det har funnits laglig grund för avskedande eller saklig grund för uppsägning av två kommunalt anställda vårdbiträden på grund av deras bemötande av en boende (vårdtagare) i ett äldreboende.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2005-06-01
Stockholm

Dom nr 60/05
Mål nr B 16/04

KLAGANDE

Gislaveds kommun, 212000-0514, 332 80 GISLAVED

Ombud:

1. jur. kand. Gunnar Bergström, Gunnar Bergström Juridik AB, Kvarnhagsvägen 157, 145 60 NORSBORG
2. arbetsrättsjuristen Hedda Mann, Sveriges Kommuner och Landsting, 118 82 STOCKHOLM

MOTPARTER

1. E.A. i BORÅS

Ombud: jur. kand. Erik Danhard, Advokatfirman Cederquist, Box 1670, 111 96 STOCKHOLM

2. L.H. i KINNA

Ombud: advokaten Kjell-Åke Lundin, Box 744, 331 27 VÄRNAMO

SAKEN

Ogiltigförklaring av avskedande m.m.

ÖVERKLAGAD DOM

Värnamo tingsrätts dom 2003-12-18 i mål nr T 1205-02

Tingsrättens dom, se bilaga.

Gislaveds kommun (kommunen) har yrkat att Arbetsdomstolen med ändring av tingsrättens dom skall ogilla E.A:s och L.H:s vid tingsrätten framställda yrkanden. Vidare har kommunen yrkat att Arbetsdomstolen skall befria kommunen från skyldigheten att ersätta E.A:s och L.H:s kostnader vid tingsrätten samt att Arbetsdomstolen skall förplikta E.A. och L.H. att ersätta kommunens kostnader där.

E.A. har bestritt ändring samt preciserat sitt yrkande om lön alternativt ekonomiskt skadestånd enligt följande. Lön yrkas med totalt 272 616 kr för tiden 9 april 2002 till dagen för huvudförhandling vid tingsrätten. Räkna yrkas enligt 6 § räntelagen på 10 200 kr från den 25 april 2002, på 13 909 kr från den 25:e i varje månad för perioden maj 2002 till och med oktober 2003 samt på 12 054 kr från den 1 december 2003; allt till dess betalning sker. Ekonomiskt skadestånd yrkas med 10 200 kr för april 2002, med 13 909 kr per månad för perioden maj 2002 till och med september 2002 samt med 3 704 kr för oktober 2002. Räkna yrkas enligt 6 § räntelagen på respektive månadsbelopp från den 25:e i varje månad till dess betalning sker.

L.H. har bestritt ändring samt preciserat sitt yrkande om lön alternativt ekonomiskt skadestånd enligt följande. Lön yrkas med totalt 325 987 kr för tiden 9 april 2002 till dagen för huvudförhandling vid tingsrätten. Ränta yrkas enligt 6 § räntelagen på 12 196 kr från den 25 april 2002, på 16 632 kr från den 25:e i varje månad för perioden maj 2002 till och med oktober 2003 samt på 14 414 kr från den 1 december 2003; allt till dess betalning sker. Ekonomiskt skadestånd yrkas med 12 196 kr för april 2002, med 16 632 kr per månad för perioden maj 2002 till och med september 2002 samt med 4 432 kr för oktober 2002. Ränta yrkas enligt 6 § räntelagen på respektive månadsbelopp från den 25:e i varje månad till dess betalning sker.

Kommunen har vitsordat E.A:s och L.H:s preciserade yrkanden som skäligen och för sig.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Arbetsdomstolen.

Arbetsdomstolen har avgjort målet efter huvudförhandling. Vid denna har hållits förnyade förhör under sanningsförsäkran med E.A. och L.H. samt förnyade vittnesförhör med V.L., E.H., R.F., B.E. och K.O. Samtliga parter har även åberopat skriftlig bevisning. Den tystnadsplikt som gällt för E.A., L.H. och K.O. vid tingsrätten har hävts i Arbetsdomstolen. De har således, till skillnad från vad som gällde vid tingsrätten, fritt kunnat berätta om bl.a. R.L. och händelseförloppet den 11 och 12 januari 2002.

Parterna har åberopat samma grunder som vid tingsrätten och har till utveckling av sin talan i allt väsentligt anfört detsamma som finns antecknat i tingsrättens dom men gjort följande förtydliganden och tillägg.

Kommunen

Utveckling av talan

Ansvar för omsorg om äldre människor och handikappade är till stora delar lagreglerat. Det finns regler av central betydelse för en kommuns ansvar i 5 kap. 4–8 §§ socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1993:387) om stöd och service för vissa funktionshindrade och i 18–21 §§ hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Av nämnda bestämmelser framgår att det ställs stora krav på de kommunala insatserna.

Grunderna för talan

Att R.L. utsatts för bestraffning görs endast gällande gentemot E.A. Den situation som avses är den när E.A. säger att ”skulle du va snäll så skulle vi sköljt mu munnen...” (position 13.48). Besträffningen består dels av själva uttalandet, dels av handlandet att lämna R.L. med mat eller matrester i munnen.

Även L.H. har haft en skyldighet att se till att R.L. inte lämnades med mat eller matrester i munnen. Genom att lämna R.L. med mat eller matrester i munnen har hon utsatts för risk för allvarlig skada eller sjukdom. Det är

denna risk för allvarlig skada eller sjukdom som E.A. och L.H. borde ha rapporterat enligt Lex Maria och kommunens rutiner för avvikelshantering.

Det påstås inte att E.A. och L.H. fysiskt har misshandlat R.L. Av bandinspelningen framgår dock att R.L. gav uttryck för smärta efter en omild behandling av E.A. och L.H. och fysisk misshandel kan därför inte uteslutas. Den psykiska misshandel som R.L. utsatts för består av den behandling hon utsatts för genom de uttalanden som läggs E.A. och L.H. till last.

De kommunala riktlinjer som E.A. och L.H. brutit mot när de inte kontaktat en sjuksköterska är ”riktlinjer för vårdbiträden och undersköterskor inom Äldre- och handikappomsorgen i Gislaveds kommun” (Arbetsdomstolens aktbilaga 11 i mål A 120/02 i tingsrättens aktbilaga 1).

E.A.

Utveckling av talan

Under den tid E.A. arbetade som vårdbiträde hos kommunen deltog hon endast i utbildning den 25 maj, 10 juni, 11 juni och 5 oktober 1999 om totalt åtta timmar. Av dessa timmar avsåg sju och en halv timma utbildning i Projekt Hemgården.

När E.A. arbetade extra på kvällen den 11 januari 2002 var hon i någon mening underordnad L.H.

E.A. gav R.L. adekvat behandling och därför förelåg ingen rapporteringsskyldighet.

L.H.

Utveckling av talan

L.H. har ingen formell utbildning för sitt arbete som vårdbiträde. För 12 år sedan genomgick hon en utbildning om åldringsvården. Utöver det deltog hon i dagskurser den 10 juni, 20 september och 9 oktober 1999 om sammanlagt fem timmar. Hon erhöll inte någon utbildning om Lex Maria eller Lex Sarah och erhöll inte heller någon skriftlig information angående dessa bestämmelser. L.H. deltog inte heller i något introduktionsprogram.

E.A. och L.H.

Grunderna för bestridandet

Kommunens påstående att R.L. lämnats med mat eller matrester i munnen bestrids.

Vad gäller kommunens påstående att E.A. och L.H. har brutit mot kommunens riktlinjer genom att inte kontakta sjuksköterska är inställningen att det tidigare har rapporterats angående R.L. och hennes hälsotillstånd

varför hennes hälsotillstånd samt oro och smärta var väl känd för sjuksköterskorna. E.A. och L.H. hade inte fått information om R.L:s höftproblem i sin fulla vidd. Om de hade haft den informationen skulle de ha agerat annorlunda.

Det har inte förelegat en situation som medfört rapporteringskyldighet enligt Lex Maria eller Lex Sarah. E.A. och L.H. har rapporterat i erforderlig utsträckning.

Det bestrids att E.A. och L.H. brutit mot sin lojalitetsplikt. Det är inte E.A:s och L.H:s agerande som lett till skada för kommunen.

Domskäl

Tvisten

E.A. och L.H. avskedades från sina anställningar den 9 april 2002. Bakgrunden till detta var deras handlande som framgår av den bandinspelning som gjordes i R.L:s rum på kvällen den 11 januari och på morgonen den 12 januari 2002. Tvisten i målet gäller om avskedandena varit lagligen grundade eller om det i vart fall förelegat saklig grund för uppsägning.

Kommunen har sammanfattningsvis gjort gällande att E.A. och L.H. har grovt åsidosatt sina åligganden gentemot kommunen och brutit mot sin lojalitetsplikt samt allvarligt skadat kommunens verksamhet, dels genom att de gjort sig skyldiga till grovt felaktigt förfarande då de utsatt R.L. för hot samt kränkande tilltal och grovt språkbruk och såvitt avser E.A. genom att hon utsatt R.L. för bestraffning, dels genom att det i vart fall inte kan uteslutas att de även utsatt R.L. för fysisk misshandel, dels genom att de har utsatt R.L. för risk för allvarlig skada eller sjukdom, dels genom att de brutit mot kommunens riktlinjer, dels genom att de har brutit mot anmälningsskyldigheten enligt Lex Maria och Lex Sarah.

Har R.L. utsatts för fysisk misshandel samt risk för allvarlig skada eller sjukdom?

Fysisk misshandel

Kommunen har gjort gällande att det inte kan uteslutas att E.A. och L.H. har utsatt R.L. för fysisk misshandel.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Arbetsdomstolen har uppfattat kommunens talan på så sätt att den misstänker att E.A. och L.H. har misshandlat R.L. eftersom det enligt kommunen framgår av bandinspelningen att R.L. gav uttryck för smärtor av den omilda behandling som hon utsatts för. Det är således, enligt Arbetsdomstolens sätt att se det, endast fråga om misstankar om brott som kommunen riktar mot E.A. och L.H.

En utgångspunkt för en arbetstagares anställningstrygghet måste vara att den anställda inte kan skiljas från sitt arbete eller sina arbetsuppgifter på grund av enbart misstankar om brott eller oegentligheter (jfr AD 2004 nr 85 och där gjord hänvisning). Enligt Arbetsdomstolens mening kan således den av kommunen åberopade omständigheten att det inte kan uteslutas att E.A. och L.H. utsatt R.L. för misshandel inte läggas till grund för ett avskedande eller en uppsägning.

Allvarlig skada eller sjukdom

Kommunen har gjort gällande att E.A. och L.H. har utsatt R.L. för risk för allvarlig skada eller sjukdom genom att de lämnat henne med mat eller matrester i munnen.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Utredningen i denna del om vad som faktiskt hänt består dels av vad som framgår av bandinspelningen (position 13.48), dels av de uppgifter som E.A. och L.H. lämnat inför Arbetsdomstolen.

E.A. har uppgett bl.a. följande. Det var inte ett korrekt språkbruk av henne att uttala ”Skulle du va snäll så skulle vi sköljt mu munnen den har () halvt av ma mat igen, men nu får det va.”. Däremot var hennes omvårdnad av R.L. korrekt. R.L. ville inte öppna munnen och hon hade inte några matrester kvar i munnen. Den mat som nämnts gällde eventuella rester som kan finnas kvar efter det att tandprotesen tagits ur. R.L. kunde inte spotta och eftersom E.A. visste att R.L. snart skulle få skölja munnen genom att dricka saft vid intag av medicin lät hon det hela vara.

L.H. har uppgett bl.a. följande. Hon minns inte händelsen men hon skulle aldrig lämna någon boende med mat i munnen. Det kan vara svårt att få ut löständerna och det kan finnas rester kvar efter det att tänderna tagits ut. R.L.

åt middag kl. 16.30 och hon fick flytande medicin på kvällen. Vid munvård av en boende behövde de inte vara två.

Arbetsdomstolen delar i denna del tingsrättens bedömning att det av utredningen inte är visat att E.A. eller L.H. lämnat R.L. med mat eller matrester i munnen. Det är därmed inte utrett att R.L. utsatts för risk för allvarlig skada eller sjukdom som påstås.

Vid den bedömningen har det följaktligen inte heller funnits någon skyldighet att rapportera händelsen enligt 2 kap. 7 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (Lex Maria) eller enligt kommunens rutiner för avvikelshantering.

Har de båda arbetstagarna brutit mot kommunens riktlinjer för vårdbiträden och undersköterskor inom äldre- och handikappomsorgen?

Kommunen har gjort gällande att E.A. och L.H. brutit mot kommunens riktlinjer för vårdbiträden och undersköterskor inom äldre- och handikappomsorgen genom att inte kontakta en sjuksköterska när R.L. den 11 januari 2002 gav uttryck för oro och/eller ångest.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Av de i målet ingivna riktlinjerna framgår bl.a. att sjuksköterska alltid skall kontaktas när vårdtagaren har oro eller ångest.

Av E.A:s och L.H:s berättelser framgår att det inte var något särskilt med R.L:s hälsotillstånd den aktuella kvällen och att det därför inte funnits någon anledning att kontakta sjuksköterskan.

E.H., som under den i målet aktuella tiden arbetade som sjuksköterska på Hemgården, har i sitt vittnesmål uppgett bl.a. följande. R.L. hade smärtor i sin höft med anledning av en höftoperation. För sina smärtor fick hon Alvedon. Ibland hjälpte medicineringen och ibland inte. E.H. tolkade detta som att R.L. inte alltid hade ont utan ibland var orolig. R.L. fick även medicin mot oro och ångest.

Enligt Arbetsdomstolens mening är det genom utredningen i målet inte visat att R.L. var mer orolig eller hade mer ångest den aktuella kvällen än vad hon hade i vanliga fall. Det kan således inte ha ålegat E.A. och L.H. att kontakta sjuksköterska av den anledningen den aktuella kvällen.

Har R.L. utsatts för hot och bestraffning samt kränkande tilltal och grovt språkbruk?

L.H. och E.A. har medgett att de yttrat sig i den omfattning och på det sätt som kommunen påstått (se s. 9–11 i tingsrättens dom) men har lämnat vissa kommentarer till dessa yttranden (se s. 17–20 i tingsrättens dom).

Arbetsdomstolen vill inledningsvis framhålla att frågan om det som kommunen lägger de båda arbetstagarna till last inte kan behandlas gemensamt, utan varje berörd arbetstagare måste bedömas var för sig. Arbetsdomstolen kommer därför nedan att i tur och ordning behandla L.H:s och E.A:s agerande.

L.H.

Som konstaterats tidigare är det i målet ostridigt att L.H. har yttrat sig på nedan angivet sätt. Kommunen har gjort gällande att dessa yttranden är att anse som hot och hot om slag, kränkningar samt grovt språkbruk. Kommunen har vidare gjort gällande att dessa uttalanden sammantagna är att beteckna som psykisk misshandel.

1. Krångla inte nu. Då smäller jag dej på fingrarna. (position 4.38)
2. Sära på benen! (position 4.47)
3. Det har du väl gjort en gång i tiden? Det har du väl? (position 4.51)
4. Du, sa jag. Det var dej det gällde inte mej. (position 4.51)
5. Vad är det med dej? Fick du ont nånstans? Luta dej framåt. Luta dej framåt. (position 5.05)
6. Nä, det är bra med mej. Börja inte, för då blir jag arg. (position 5.05)
7. Jo, sitt så. (position 5.35)
8. Då tänker vi nypa tillbaka, så vida pass, så du aldrig glömmer det. (position 5.46)
9. Du vill inte göra det här, för du klarar inte detta själv. Nä. Då ska du va tacksam för att du får hjälp med av med kläderna, i stället. (position 5.56)
10. kan inte rå för att du inte klarar dej själv. (position 6.11)
11. Nu lutar du dej framåt! (position 6.15)
12. å då hänger det upp sej där nere, hahahaha. Höhöhehåhå. Ba' för du fick en så bra. Nänänänä. (position 6.21)
13. Skärp dej. (position 6.21)
14. Nyper du din son när han är här också? Din son. Sitter du å nyper han också? Ja. (position 7.05)
15. Sitter du å nyper honom också eller? (position 7.27)
16. För helvetet, låt bli! Nu lägger du av! (position 8.04)
17. Ja. Det är det. Det är ett rent helvete här inne. Ska jag tala om för dej. (position 8.14)
18. Hon har ju vatt på toa, var det inte i dag? (position 9.36)
19. Har du bajsat ner dej? (position 9.57)
20. Nä då. Om du sköter dej så ska jag inte göra det. Ja Det ska du. Är det nån som ska sköta sig så är det du. Du ligger risigt till. (position 10.09)
21. Det får va slut med det. (position 10.27)
22. Nej, håll händerna där! (position 10.27)
23. Otacksammare å otrevligare person än du finns inte. Du är så otacksam så. Ja, jag kan inte va trevlig mot dej när du inte själv är trevlig. Så kan man inte det. (position 11.47)
24. Nä. Det kan man inte. Nej, släpp! (position 12.02)
25. Släpp. Släpp. Usch vad du är kinkig när du gör så här. ååå sliter med dej. (position 12.02)

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Enligt Arbetsdomstolens mening kan flertalet av L.H:s yttranden enligt sin ordalydelse uppfattas som hot, kränkningar eller grovt språkbruk. Det är dock viktigt att vid bedömningen av hur uttalandena skall uppfattas beakta hur uttalandena fällt. En svårighet i bedömningen, på det sätt bandinspelningen gjorts, är att det inte är känt hur lång tid som förflyter mellan uttalandena och hur yttrandena därmed förhåller sig till varandra. Inspelningsmetoden gör därutöver att uttrycken kan upplevas som skarpare än avsett. Arbetsdomstolen anser emellertid att det av bandinspelningen framgår att flertalet av L.H:s yttranden uttalas på ett otrevligt sätt och vissa av yttrandena på ett mycket otrevligt och kränkande sätt. Arbetsdomstolen delar kommunens bedömning att yttrandet under punkten 2 har en anspelning av sexuell natur. Att uttalandet skall tolkas på detta sätt vinner även stöd av att det av bandinspelningen framgår att R.L. efter L.H:s uttalande frågar ”Har hon inget skickelse?”. Enligt Arbetsdomstolen kan yttrandena under punkterna 1–6, 8–9, 12–17, 20 och 22–24 tolkas som hot och kränkningar eller betecknas som grovt språkbruk. Slutsatsen blir således att L.H. vid dessa tillfällen yttrat sig på ett klart olämpligt sätt.

E.A.

Det är i målet även ostridigt att E.A. har yttrat sig på nedan angivet sätt. Kommunen har gjort gällande att dessa yttranden är att anse som hot och hot om slag, bestraffningar, kränkningar samt grovt språkbruk. Kommunen har vidare gjort gällande att dessa uttalanden sammantagna är att beteckna som psykisk misshandel.

Den 11 januari 2002:

1. Du är inte lärarinna. (position 5.05).
2. Du, vi är inte klara än. Låt nu bli! (position 6.21)
3. Du var aldrig så där när du var på Hemgården. Varför är du sån nu när du har kommit till Solängen? (position 7.37).
4. Här ligger du. Du, du har ju halva mu munnen med mat mat. (position 8.53).
5. Det rinner alltid. Å det är så tråkigt så. (position 9.28).
6. Du kan va snäll om du vill. (position 13.48).
7. Skulle du va snäll så skulle vi sköljt mu munnen den har halvt av mat mat igen, men nu får det va. (position 14.48).

Den 12 januari 2002:

8. Om du gör det en gång till så. (position 23.44)
9. Så får du lika mycke mycke stryk () oss. (position 23.48).

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Enligt Arbetsdomstolens mening kan vissa av E.A:s yttranden enligt sin ordalydelse mycket väl uppfattas som hotfulla eller kränkande. Samma betänkligheter som domstolen tidigare framfört såvitt avser bandinspelningen gör sig gällande även vid bedömningen av E.A:s yttranden. Domstolen anser t.ex. att det inte går att av bandinspelningen avgöra om uttalandena under punkterna 8 och 9 följer direkt efter varandra utan tidsmässigt mellanrum på sätt som det framstår av utskriften. Enligt Arbetsdomstolens mening är det

dock olämpligt att yttra sig på det sätt E.A. gjort under punkterna 7 och 9. Det ena uttalandet kan uppfattas som en bestraffning och det andra som hotfullt. Arbetsdomstolens slutsats är således att E.A. i vart fall vid två tillfällen yttrat sig på ett klart olämpligt sätt.

Har det förelegat laglig grund för avskedande alternativt saklig grund för uppsägning?

För kommunen som vårdgivare är det särskilt viktigt att såväl de vårdtagare som är brukare av kommunens tjänster som deras anhöriga kan lita på att de personer som kommunen har anställt för att utföra vårdarbetet gör detta på ett godtagbart sätt. Inte minst angeläget är detta när det som i detta fall gäller en verksamhet inom kommunens äldreomsorg med särskilt utsatta människor som har svårt att ta till vara sina egna intressen och som i stort sett är helt utlämnade åt personalen (jfr AD 1994 nr 9). Kommunen har rätt att ställa sådana krav på vårdpersonalen att de boende på ett äldreboende får ett bra och professionellt omhändertagande. Det bör i sammanhanget även beaktas att omvårdnaden sker i den boendes hem där den boende har en rätt att kunna känna trygghet. En viktig del av omvårdnadsarbetet är att i handling men även med ord bemöta den äldre med respekt för hennes eller hans integritet. Det bemötande som R.L. fått av L.H. respektive E.A. kan inte anses uppfylla dessa krav.

När missförhållanden inom vården upptäcks har kommunen givetvis en rätt att ingripa om en arbetstagare inte lever upp till de krav som uppställs. Arbetsdomstolen delar därför tingsrättens bedömning att det har funnits starka skäl för kommunen att reagera mot vad som framkom av bandinspejlingen.

Genom utredningen i målet har framkommit att kommunen, för att komma till rätta med situationen, lät avstänga E.A. och L.H. från anställningarna. Därefter tillsatte kommunen en utredning om förhållandena på Hemgården samt slutligen avskedade kommunen E.A. och L.H. Enligt Arbetsdomstolens mening hade det varit värdefullt att låta de båda arbetstagarna redan i samband med den vidtagna utredningen få berätta om den aktuella kvällen och morgonen.

Frågan nu är om det bemötande som R.L. fått genom L.H:s respektive E.A:s uttalanden utgjort grund för avskedande alternativt grund för uppsägning.

Arbetsdomstolen kan instämma i tingsrättens antagande att det i omvårdnadsarbetet kan uppstå situationer som leder till att vårdpersonalen upplever stress och för en kort stund tappar tålamodet, brusar upp och ger uttryck för sina känslor. Ett olämpligt bemötande kan självklart inte accepteras men bör som tingsrätten påpekat ställas i relation till omständigheterna i övrigt. Det kan vara fråga om de allmänna förutsättningarna för arbetets utförande och arbetssituationen vid det aktuella tillfället. En fråga i sammanhanget blir således om det finns någon förklaring till att L.H. och E.A. var och en yttrat sig på det sätt de gjort.

Beträffande de allmänna förutsättningarna på Hemgården finns den utredning som utfördes på uppdrag av kommunen med anledning av att banduppspelningen uppdragades. I utredningen framförs ett flertal kritiska synpunkter och ges förslag till åtgärder som hänför sig till bl.a. bemanningssituationen, ledningsorganisation, arbetsledning och handledning. Utredningen synes dock inte ha haft till uppgift att utreda själva händelseförloppet den 11–12 januari 2002 eller E.A:s och L.H:s inställning eller förklaring till det inträffade. Enligt Arbetsdomstolens mening går det inte av kommunens utredning att dra den slutsatsen att personalen på Solängen var underbemannad och inte heller i övrigt går det att dra några långtgående slutsatser av denna utredning. Även om det funnits problem och brister på Hemgården har dessa, enligt domstolens mening, inte varit av sådant slag att det därav går att dra slutsatsen att dessa brister utgör en förklaring till att L.H. och E.A. bemötte R.L. som de var och en gjorde just den aktuella kvällen och morgonen.

Av utredningen i målet framgår att R.L. i flera avseenden var särskilt vårdkrävande. Det har framkommit att hon hade svåra smärtor efter en höftoperation och att man gjorde olika försök för att försöka lindra dessa smärtor. Utredningen i målet visar också att hon hade ett ”dement beteende” och kunde vara aggressiv samt slå och nypa personalen. Det har dock även framkommit att anledningen till att en boende vistades på just Solängen var att han eller hon behövde mycket vård samt att R.L. inte var ensam om att vara vårdkrävande. Av utredningen i målet framgår därutöver att ett viktigt moment i omvårdnadsarbetet för att få den äldre att känna sig trygg och medverka vid omhändertagandet är att vårdpersonalen pratar lugnt med den boende och förklarar varje moment som skall göras.

L.H. har uppgett att hon över huvud taget inte minns den aktuella dagen, den 11 januari 2002, men att hon aldrig tidigare uttryckt sig på sätt som framgår av bandinspelningen. Hon har dock som förklaring uppgett att det kan ha varit jobbigt just den dagen.

E.A. har uppgett att det inte var något särskilt som hade hänt just den aktuella dagen och att R.L. var som hon brukade vara. Hon har vidare uppgett att, såvitt hon kommer ihåg, hade det inte inträffat något särskilt innan hon gick till arbetet den dagen.

Sammantaget synes det enligt Arbetsdomstolens mening inte finnas någon yttre förklaring till varför L.H. och E.A. yttrade sig på sätt som de var och en gjorde.

Mot denna bakgrund kommer Arbetsdomstolen att nedan i tur och ordning behandla de båda arbetstagarna och frågan om det föreligger grund för avskedande eller uppsägning av var och en av dem.

L.H.

Enligt Arbetsdomstolens mening finns det anledning att se mycket allvarligt på L.H:s uttalanden till R.L. Detta gäller särskilt då L.H. under en och

samma kväll fällt synnerligen anmärkningsvärda yttranden och vid upprepade tillfällen kränkt R.L. och dessutom, vilket framgår av bandinspelningen, genomgående haft en mycket otrevlig och i vissa fall även hotfull ton. Det har alltså inte varit fråga om något enstaka olämpligt eller förhastat uttalande.

Kommunen har gjort gällande att om det inträffar en situation med en boende där vårdbiträdet inte kan besinna sig så bör hon eller han avbryta arbetet och lämna rummet för en kort stund. L.H. har anfört att detta kan vara svårt att genomföra i praktiken och att det även kan vara olämpligt att lämna den boende mitt i omvårdnadsarbetet. Av utredningen i målet är det emellertid inte visat att L.H. inte kunnat eller att det varit olämpligt att avbryta arbetet en kortare stund.

Såvitt framkommit i målet föreligger sammantaget inte några omständigheter som i någon påtaglig grad förklarar eller ursäktar L.H:s beteende.

En boende i ett äldreboende skall inte behöva tåla att bli bemött på det sätt som R.L. blev av L.H. och bemötandet skall rimligen inte behöva tålas av arbetsgivaren, kommunen. Omständigheterna har varit sådana att L.H:s handlande varit ägnat att dels omintetgöra det förtroende som en arbetsgivare måste hysa för varje anställd, dels rubba allmänhetens förtroende för kommunens verksamhet som vårdgivare. Arbetsdomstolen anser därför vid en samlad bedömning i detta fall att det varit fråga om ett handlande av så allvarligt slag att L.H. därigenom kan anses ha grovt åsidosatt sina åligganden i anställningen.

Det nu anförda innebär att avskedandet av L.H. är lagligen grundat. Vid nu angivet förhållande saknar Arbetsdomstolen anledning att närmare gå in på en prövning av kommunens i övrigt framställda påstående om brott mot anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 2 § socialtjänstlagen (Lex Sarah) och kommunens riktlinjer i övrigt. Kommunens överklagande i denna del skall således bifallas vilket innebär att L.H:s i tingsrätten förda talan ogillas.

E.A.

Enligt Arbetsdomstolens mening finns det anledning att se allvarligt även på två av de uttalanden som E.A. fällt till R.L. Som Arbetsdomstolen redan konstaterat kan det ena uttalandet uppfattas som en bestraffning och det andra som hotfullt. Det har dock varit fråga om två enstaka uttalanden. Även om E.A. har agerat omdömeslöst och även om det kan ha förelegat en anmälningsskyldighet enligt Lex Sarah kan det sammantaget dock inte anses ha varit fråga om ett handlande av sådant allvarligt slag att hon därigenom kan anses ha grovt åsidosatt sina åligganden i anställningen. Arbetsdomstolen instämmer därför i tingsrättens bedömning att kommunen inte har haft rätt att skilja E.A. från anställningen genom avskedande.

Bedömningen av frågan om det har förelegat saklig grund för uppsägning skall göras med delvis andra utgångspunkter än dem som gäller för avskedandefrågan. Vid bedömningen av uppsägningsfrågan kommer prövningen i

högre grad att inriktas på de slutsatser om arbetstagarens fortsatta lämplighet för anställningen som kan dras av det som förekommit.

Som redan konstaterats finns det skäl att se allvarligt på uttalandena till R.L. Det är i målet ostridigt att E.A. arbetat lång tid inom vården och att det tidigare inte har framförts några anmärkningar mot hennes sätt att sköta sitt arbete. Vittnet K.O. som har arbetat med E.A. i fem år har dessutom uppgett att hon aldrig hört att E.A. tidigare uttalat sig på liknande sätt. Arbetsdomstolen utgår därför från, liksom tingsrätten har gjort, att det nu inträffade har varit av engångskaraktär.

Sammantaget finner Arbetsdomstolen att de i och för sig mycket olämpliga uttalandena till R.L. inte kan anses vara av sådan karaktär att kommunen har haft rätt att dra slutsatsen att E.A. var olämplig för fortsatt anställning hos kommunen. Under sådana förhållanden har det inte ens förelegat saklig grund för en uppsägning av E.A. Av det anförda följer att kommunens överklagande i denna del skall avslås.

Sammanfattning, skadestånd m.m.

Arbetsdomstolen har funnit att kommunen haft laglig grund för att avskeda L.H. men att kommunen saknat såväl laglig grund för att avskeda E.A. som saklig grund för att säga upp henne.

Vid denna utgång har kommunen ådragit sig skyldighet att utge lön till E.A. I fråga om lörens storlek råder inte tvist. Kommunen har även ådragit sig skyldighet att utge allmänt skadestånd till E.A. för den kränkning som avskedandet inneburit. Vid bedömningen av storleken på det allmänna skadeståndet bör beaktas att E.A:s handlande har varit värt att kritisera även om det inte kunnat motivera vare sig ett avskedande eller en uppsägning. Arbetsdomstolen anser att skadeståndet skäligen bör sättas ned till 70 000 kr.

Rättegångskostnader

Kommunen har vunnit fullt bifall till sin talan mot L.H. men samtidigt förlorat sin talan mot E.A., utom såvitt avser det allmänna skadeståndets storlek. Vid den angivna utgången i målet skall kommunen förpliktas ersätta E.A. för hennes rättegångskostnader såväl vid tingsrätten som i Arbetsdomstolen. Om yrkade belopp råder inte tvist. Vidare skall kommunen befrias från skyldigheten att utge ersättning för L.H:s rättegångskostnader vid tingsrätten och L.H. förpliktas ersätta kommunen dess rättegångskostnader såväl vid tingsrätten som i Arbetsdomstolen. Om yrkat belopp, varav hälften får anses belöpa på talan mot L.H., råder inte tvist.

Domslut

1. Med ändring av punkterna 1, 2 och 4 i tingsrättens domslut avslår Arbetsdomstolen L.H:s talan.

2. Med ändring av punkten 2 i tingsrättens domslut förpliktas Gislaveds kommun att till E.A. utge sjuttiotusen (70 000) kr i allmänt skadestånd, med ränta enligt 6 § räntelagen från den 1 juli 2002 till dess betalning sker.

3. Med ändring av punkten 3 i tingsrättens domslut förpliktar Arbetsdomstolen Gislaveds kommun att till E.A. utge tvåhundra- och sjuttio tusensexhundrasexton (272 616) kr avseende lön, med ränta enligt 6 § räntelagen på 10 200 kr från den 25 april 2002, på 13 909 kr från den 25:e i varje månad med början i maj 2002 till och med oktober 2003 samt på 12 054 kr från den 1 december 2003; allt till dess betalning sker.

4. Med ändring av punkten 5 i tingsrättens domslut befrias Gislaveds kommun från skyldigheten att utge ersättning för L.H:s rättegångskostnader och förpliktar Arbetsdomstolen L.H. att ersätta Gislaveds kommun för dess rättegångskostnader vid tingsrätten med etthundra- och tjugotusentvåhundratrettionio (120 239) kr och femtio (50) öre varav 119 835 kr och 50 öre avser ombudsarvode, med ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från den 18 december 2003 till dess betalning sker.

5. Tingsrättens domslut i övrigt skall stå fast.

6. Arbetsdomstolen förpliktar L.H. att ersätta Gislaveds kommun dess rättegångskostnader i Arbetsdomstolen med sextio- och fyrahundra- och sjuttio (61 470) kr och femtio (50) öre, varav 41 250 kr för ombudsarvode, med ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

7. Arbetsdomstolen förpliktar Gislaveds kommun att ersätta E.A. för hennes rättegångskostnader i Arbetsdomstolen med etthundra- och fyrtiotusensjuhundra- och nittiosju (140 797) kr varav 105 000 kr avser ombudsarvode, med ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Cathrine Lilja Hansson, Brita Swan, Inga Jerkeman, Charlott Richardson (skiljaktig), Håkan Tornngren (skiljaktig), Ronny Wennngren och Henry Sjöström.

Sekreterare: Marianne Lishajko

Ledamöterna Charlott Richardsons och Håkan Tornngrens skiljaktiga mening

Vi är skiljaktiga i fråga om domslutet beträffande E.A.

I enlighet med majoriteten finner vi att E.A. i vart fall vid två tillfällen yttrat sig på ett klart olämpligt sätt och att det finns anledning att se allvarligt på dessa två uttalanden.

Både L.H:s och E.A:s bemötande av R.L. avviker klart från grundläggande krav på respekt för självbestämmande, integritet, trygghet och värdighet i vården. Deras agerande strider därmed mot bestämmelserna i socialtjänstlagen. Även om E.A:s yttranden varit färre och uttalats på ett mindre otrevligt och kränkande sätt än L.H:s yttranden, har även E.A:s bemötande genom ordval och tonfall varit sådant att det inte ska behöva accepteras av äldre på ett äldreboende.

De äldre inom vården befinner sig ofta i en mycket utsatt och känslig situation. Var och en som arbetar inom vården måste vara lyhörd för hur de äldre bemöts. Förutom att allvarligt klander kan riktas mot E.A:s eget beteende, har hon genom att passivt acceptera L.H:s agerande gentemot R.L. medverkat till att R.L. utsatts för allvarliga missförhållanden i vården. Det har inte ens påståtts av E.A. att hon försökt påverka L.H. Oavsett om E.A. hade försökt påverka L.H. eller inte, hade hon bort inse att L.H:s agerande innebar ett sådant allvarligt missförhållande i vården av R.L. att E.A. skulle ha anmält förhållandet enligt Lex Sarah, 14 kap. 2 § socialtjänstlagen.

Omständigheterna sammantaget har därmed även beträffande E.A. varit sådana att hennes eget handlande och hennes passiva attityd gentemot L.H. varit ägnade att dels omintetgöra det förtroende som en arbetsgivare måste hysa för varje anställd, dels rubba allmänhetens förtroende för kommunen som vårdgivare. Vi anser därför vid en samlad bedömning i detta fall att det varit fråga om ett handlande och en underlåtenhet av så allvarligt slag att E.A. kan anses ha grovt åsidosatt sina åligganden i anställningen.

Vad vi nu anfört innebär att vi anser att avskedandet av E.A. är lagligen grundat. Kommunens överklagande skall därmed bifallas också såvitt avser E.A. Det innebär att hennes talan i tingsrätten ska ogillas.

Överröstade i denna fråga är vi i övrigt ense med majoriteten.

Tingsrättens dom (ledamöter: Lars-Göran Klemming, Erik Lembke och Nikolaj Jeric)

1. YRKANDEN M.M.

E.A. och L.H. har tidigare varit anställda som vårdbiträden inom Gislaveds kommun (i fortsättningen kommunen). De avskedades den 9 april 2002.

E.A. har yrkat att tingsrätten skall

1. ogiltigförklara avskedandet av henne,
2. förplikta kommunen att till henne utge allmänt skadestånd med 100 000 kr,
3. förplikta kommunen att till henne utge lön med 13 909 kr per månad från och med den 9 april 2002 till dag för huvudförhandling i målet,
4. för det fall att tingsrätten skulle finna att skäl förelegat att endast besluta om uppsägning av henne, förplikta kommunen att till henne utge dels allmänt skadestånd med 80 000 kr, dels ekonomiskt skadestånd med 13 909 kr per månad från och med den 9 april 2002 till den 9 oktober 2002.

L.H. har yrkat att tingsrätten skall

1. ogiltigförklara avskedandet av henne,
2. förplikta kommunen att till henne utge allmänt skadestånd med 100 000 kr,
3. förplikta kommunen att till henne utge lön med 16 632 kr per månad från och med den 9 april 2002 till dag för huvudförhandling i målet,
4. för det fall att tingsrätten skulle finna att skäl förelegat att endast besluta om uppsägning av henne, förplikta kommunen att till henne utge dels allmänt skadestånd med 80 000 kr, dels ekonomiskt skadestånd med 16 632 kr per månad från och med den 9 april 2002 till den 9 oktober 2002.

E.A. och L.H. har på samtliga belopp yrkat ränta enligt 6 § räntelagen; såvitt gäller de allmänna skadestånden från dag för delgivning av stämningsansökan tills betalning sker och såvitt gäller de ekonomiska skadestånden från respektive månadslöns förfallodag den 25:e varje månad tills betalning sker.

Kommunen har bestritt yrkandena. De yrkade beloppen, med undantag av de allmänna skadestånden, har vitsordats som skäligen i och för sig liksom ränteyrkandena.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

2. BAKGRUND

E.A. (född år 1949) har en grundläggande utbildning som barnskötare. År 1988 påbörjade hon en anställning inom "hemtjänsten". Härefter anställdes hon av kommunen som timvikarie den 1 februari 1990. Den 1 december 1991 erhöll hon en tillsvidareanställning som vårdbiträde på ett sk äldreboende, Hemgården. Hon arbetade "natt" med en sysselsättningsgrad

om 64,2% av heltid (genomsnitt 23,33 timmar per vecka). Sedan den 1 april 1997 hade hon ¼ förtidspension på grund av nedsatt arbetsförmåga.

L.H. (född år 1943) anställdes inom landstinget år 1964 och sysslade inledningsvis med olika frågor rörande ekonomi. Sedan år 1971 har hon arbetat inom ”vården”. Den 1 januari 1992 anställdes hon som vårdbiträde inom kommunen med placering på Hemgården. Under den senaste tiden arbetade hon dagtid med en sysselsättningsgrad om 96, 80% av heltid (genomsnitt 35, 83 timmar per vecka).

E.A. och L.H. arbetade senast på Hemgårdens avdelning Solängen, nedre planet. Den 24 januari 2002 avstängdes de från arbetet med anledning av en händelse som inträffade på Hemgården den 11 januari 2002. De avskedades den 9 april 2002.

3. KOMMUNENS SAKFRAMSTÄLLAN

3.1 Allmänt om äldreomsorgen på Hemgården m.m.

Kommunens verksamhet inom äldre- och handikappomsorgen är indelad i 14 områden. Hemgården, som är det största äldreboendet i kommunen (93 personer) är uppdelad på två ”gårdar”, Hemgården 1 och Hemgården 2 (jfr aktbil 59, underbilaga 6). Hemgården 1 består av avdelningarna Skogsglantan 1 - 4 med vardera 12 boende. Hemgården 2 består av avdelningarna Söder Demens (9 boende), Väster Demens (8 boende), Norr Demens (8 boende), Solängen nedre planet (10 boende) och Solängen övre planet (10 boende). Hemgården 2 har också ansvaret för arbetsterapi- och dagverksamhet. På Hemgården 2 arbetar sammanlagt ca 60 personer, varav 2 sjuksköterskor, 38 undersköterskor och 7 vårdbiträden.

De bägge avdelningarna Solängen hade en hög standard till skillnad mot övriga avdelningar inom Hemgården som hade en låg standard. På Solängen fanns fyra anställda på respektive avdelning under dagtid samt två anställda på respektive avdelning under kvällar och nätter.

Alla boende på Hemgården har egna rum som de disponerar själva. Vårdpersonalen svarar för att de boende får en god omvårdnad och rehabilitering. Man observerar och bedömer olika hälsotillstånd enligt gällande riktlinjer samt svarar för måltidsförberedelser och eventuella matningar. Omvårdnadsarbetet kan vara att utföra/hjälpa till med personlig hygien som tvättning, duschning, mun-, hår- och nagelvård, toalettbesök, blöjbyten, på- och avklädning m.m. Bäddning samt städning av bostaden ingår också i personalens arbetsuppgifter.

Vissa hälso- och sjukvårdsinsatser utförs som omläggningar, sondmatning, insulingivning och medicinering på uppdrag från en sjuksköterska. E.A. hade delegation att dela ut medicin under perioden 6 augusti 2001 – 6 augusti 2002. L.H. hade delegation att dela ut medicin samt ge insulin under perioden 14 augusti 2001 – 14 augusti 2002.

Under perioden den 10 maj 1999 – den 10 maj 2001 bedrevs inom kommunen ett EU-finansierat utvecklingsarbete benämnt ”Växtkraft Mål 4” (aktbil. 14) som den 10 maj 2001 utmynnade i en slutrapport ”Projekt Hemgården” (aktbil. 15). Målsättningen med projektet var bl a att säkra äldreomsorgens kvalitet genom att utarbeta rutiner och arbetsmetoder. Varje enhet, däribland Hemgården, skulle utifrån det framtagna måldokumentet för äldreomsorgen utveckla individuella målplaner för de boende. All personal vid Hemgården delades in i arbetsgrupper som arbetade mycket intensivt med de frågor som var aktuella. Alla arbetsgrupper erbjöds möjlighet att delta i de föreläsningar, studiebesök och kurser som anordnades. Såväl L.H. som E.A. var delaktiga i projektet. ”Projekt Hemgården” resulterade under sommaren 2001 bl a i ett introduktionsprogram, ”Introduktion till nya medarbetare på Hemgården” (aktbil. 17). I introduktionsprogrammet har sammanfogats olika rutiner och riktlinjer som avser bl a bemötandet av de boende och deras anhöriga samt Lex Sarah.

I juni 1999 upprättade kommunens socialförvaltning ”Måldokument för äldreomsorgen 1999-2001” (aktbil. 16) som innehöll kommunens mål för bl a kvalitet, äldreboende, hälso- och sjukvård/rehabilitering samt mål för personalens kompetens och fortbildning. Av måldokumentet framgår att de boende skall känna trygghet och bemötas med respekt samt ha tillgång till vård och omsorg som är individuellt anpassad.

För att vårdpersonalen inom äldreomsorgen skall ha tillräckliga kunskaper för att kunna uppfylla sina åtaganden i enlighet med anställningsavtalet har kommunen dessutom utarbetat olika rutiner och riktlinjer som exempelvis:

- riktlinjer och måldokument för vårdbiträden och undersköterskor inom Äldre- och handikappomsorgen i Gislaveds kommun (Arbetsdomstolens aktbil. 11),
- riktlinjer för personal angående anmälan av missförhållanden i omsorger om äldre- och funktionshindrade enligt socialtjänstlagen, Lex Sarah (Arbetsdomstolens aktbil. 12),
- rutiner gällande vårdplanering vid inflyttning till vårdbostäder med helinackordering (Arbetsdomstolens aktbil. 13),
- handlägningsrutiner för dokumentation i kommunens särskilda boenden (Arbetsdomstolens aktbil. 14),
- lokala rutiner för avvikelshantering enligt Lex Maria (Arbetsdomstolens aktbil. 15).

Det nyss angivna måldokumentet samt riktlinjerna fanns tillgängliga i introduktionspärmen som var placerad bl a i bokhyllan på Solängens nedre plan. I samband med att måldokumentet upprättades den 13 september 2000 informerade den medicinskt ansvarige sjuksköterskan G-M.H. all personal på Hemgården, inklusive L.H. och E.A., om riktlinjerna.

Kommunen har vid tre tillfällen (inför höstterminen 1997, inför höstterminen 1998 och inför höstterminen 2001) erbjudit samtliga vårdbiträden undersköterskeutbildning med bibehållen lön. Varken L.H. eller E.A. har dock varit intresserade och har vid alla tillfällena låtit bli att utnyttja erbjudandena.

3.2 Bandinspelningen

R.L., född år 1908, kom till Hemgården i juni 1997 från Värnamo sjukhus där hon hade vårdats för stroke. Hon led av syn- och hörselnedsättning. Vid inflyttningen till Hemgården var hon ”klar” och redogjorde för hur hon ville ha det. Med åren inträdde gradvis en intellektuell förändring. R.L. hade dock inte – såvitt kommunen känner till – någon diagnostiserad demens. Från våren 2001 bodde R.L. på Solängen, nedre planet.

Den 20 januari 2002 berättade W.L. för områdeschefen på Hemgården att hans mor R.L. hade blivit utsatt för grova kränkningar av två vårdbiträden. W.L. hade placerat en röststyrd bandspelare i R.L:s rum den 11 januari 2002. Varken R.L. eller vårdpersonalen var medvetna om bandspelaren som registrerade de yttranden m.m. som förekommit. Den 22 januari 2002 avlyssnades bandet av områdeschefen, socialchefen och socialnämndens ordförande.

På bandet hörs hur tre olika vårdlag under eftermiddagen och kvällen den 11 januari och morgonen den 12 januari 2002 sköter om R.L. Vårdlag nr 1, som bestod av E.A. och L.H., tjänstgjorde under eftermiddagen och kvällen. Deras yttranden framgår av bandinspelningen till och med bandpositionen 14,51. Av bandinspelningen framgår att de utövade sina sysslor genom hot, bestraffningar, mycket grova kränkningar, grova tilltal och ett mycket grovt språkbruk. Vidare hörs på bandet att R.L. lider av den omilda behandlingen som även innefattar slag och/eller hot om slag. Varje gång E.A. och L.H. hanterade vårdtagaren så hårdhänt att smärta uppstod är detta att betrakta som misshandel. E.A. och L.H. var väl medvetna om att vårdtagarens muskulatur dragit ihop sig (sk kontraktion) och att vårdtagaren av den anledningen inte kunde räta ut kroppen utan stora svårigheter. Senare under kvällen och natten tjänstgjorde ett annat vårdlag (lag nr 2) som bestod av två andra vårdbiträden (positionerna 14,58 – 21,38). Det är stor skillnad mellan de olika vårdlagens arbeten. Vårdlag nr 2 utstrålade värme, omtanke och sympati. På morgonen tjänstgjorde vårdlag nr 3 (positionerna 21,38 – 31,05) som bestod av E.A. och ytterligare ett vårdbiträde.

Av bandinspelningen framgår enligt kommunens uppfattning att **L.H.** yttrat sig på följande sätt (här anges den sk bandpositionen):

Yttranden som är att anse som hot och hot om slag

4,38 *Krångla inte nu. Då smäller jag dej på fingrarna.*

5,05 *Nä, det är bra med mej. Börja inte, för då blir jag arg.*

5,46 *Då tänker vi nypa tillbaka, så vida pass, så du aldrig glömmer det.*

6,21 *Skärp dej.*

8,04 *För helvete, låt bli! Nu lägger du av!*

10,09 *Nä då. Om du sköter dej så ska jag inte gör det.*

Ja, Det ska du. Är det nån som ska sköta sig så är det du. Du ligger risigt till.

10,27 *Det får va slut med det.*

Yttranden som är att anse som kränkningar

4,47 Sära på benen!

4,51 Det har du väl gjort en gång i tiden? Det har du väl?

5,56 Du vill inte göra det här, för du klarar inte detta själv. Nä. Då ska du va tacksam för att du får hjälp med av med kläderna, i stället.

6,11 kan inte rå för att du inte klarar dej själv.

6,21 å då hänger det upp sej där nere, hahahaha. Höhöhehåå. Ba' för du fick en så bra. Nänänänä.

8,14 Ja. Det är det. Det är ett rent helvete här inne. Ska jag tala om för dej.

9,36 Hon hade ju vatt på toa, var det inte i dag?

9,57 Har du bajsat ner dej?

11,47 Otacksammare å otrevligare person än du finns inte. Du är så otacksam så. Ja, jag kan inte va trevlig mot dej när du inte själv är trevlig. Så kan man inte det.

12,02 Släpp. Släpp. Usch vad du är kinkig när du gör så här. ååå sliter med dej.

Yttranden som är att anse som grovt tilltal/språkbruk

4,51 Du, sa jag. Det var dej det gällde, inte mej.

5,05 Vad är det med dej? Fick du ont nånstans? Luta dej framåt. Luta dej framåt.

5,35 Jo, sitt så.

6,15 Nu lutar du dej framåt!

7,05 Nyper du din son när han är här också? Din son. Sitter du å nyper han också? Ja.

7,27 Sitter du å nyper honom också eller?

10,27 Nej, håll händerna där!

12,02 Nä. Det kan man inte. Nej, släpp!

Av bandinspelningen framgår enligt kommunens uppfattning att **E.A.** yttrat sig på följande sätt:

Yttranden som är att anse som hot och hot om slag

23,44 Om du gör det en gång till så.

23,48 Så får du lika mycke mycke stryk () oss.

Yttranden som är att anse som bestraffningar och beteenden som innebär vanvård

13,48 Skulle du va snäll så skulle vi sköljt mu munnen den har halvt av mat mat igen, men nu får det va.

Detta yttrande innebär enligt kommunens uppfattning att E.A. och L.H., som ett led i en bestraffning av vårdtagaren, underlät att utföra den arbetsuppgift de var ålagda att utföra. De lämnade vårdtagaren utan att ha försäkrat sig om att det inte fanns mat eller matrester kvar i hennes mun. Maten eller matresterna hade kunnat fastna i halsen, vilket i värsta fall kunnat leda till kvävning och död. Vårdtagaren hade också kunnat svälja maten fel, vilket skulle kunna leda till lunginflammation.

Yttranden som är att anse som kränkningar

5,05 *Du är inte lärarinna.*

7,37 *Du var aldrig så där när du var på Hemgården. Varför är du så nu när du har kommit till Solängen?*

9,28 *Det rinner alltid. Å det är så tråkigt så.*

13,48 *Du kan va snäll om du vill.*

Yttranden som är att anse som grovt tilltal/språkbruk

6,21 *Du, vi är inte klara än. Låt nu bli!*

8,53 *Här ligger du. Du, du har ju halva mu munnen med mat mat.*

3.3 Närmare om grunderna för avskedandena

Händelsen väckte mycket stor uppmärksamhet i hela landet samt rapporterades i både rikstäckande- och lokala radio- och TV-kanaler. Alla tidningar i landet skrev om händelsen med mycket stora rubriker. Gislaveds kommun och dess äldreomsorg blev utpekad som vårdgivaren som vårdade äldre personer genom hot, kränkningar och misshandel. Den reaktion som drabbade äldreomsorgen i Gislaved och hela landet kan närmast liknas vid en djup krisreaktion.

E.A. och L.H. försattes tillfälligt ur tjänst och avstängdes från sitt arbete den 24 januari 2002. Kommunen beslöt att göra en utredning om förhållandena på Hemgården. Händelsen polisanmäldes men åklagaren beslutade den 7 mars 2002 (aktbil. 79) att lägga ned förundersökningen och konstaterade i beslutet att E.A. och L.H. var ”oskyldiga”, vilket i sig var anmärkningsvärt.

I mars 2002 färdigställdes den av kommunen begärda utredningen om förhållandena på Hemgården (aktbil. 68). Av utredningsrapportens sammanfattning framgick (sid. 33) att E.A. och L.H. hade gjort sig skyldiga till en grov föreelse som inte kunde ursäktas.

R.L. avled den 5 april 2002.

Mot bakgrund av vad som förekommit såg kommunen ingen annan utväg än att avskeda E.A. och L.H. den 9 april 2002. Grunderna för avskedandena är följande:

- E.A. och L.H. har genom sina handlanden enligt bandinspelningen grovt åsidosatt sina åligganden i anställningsavtalet genom att avsiktligt göra sig skyldiga till grovt felaktigt förfarande i form av hot och bestraffning samt till kränkande tilltal och grovt språkbruk av sådan karaktär som ingen arbetsgivare skall behöva acceptera.
- E.A:s och L.H:s handlanden har inneburit att vårdtagaren har utsatts för fysisk och psykisk misshandel samt även för risk för skador eller sjukdom. De har brutit mot kommunens riktlinjer för vårdbiträden och undersköterskor inom äldre- och handikappomsorgen genom att inte kontakta en sjuksköterska, dels för att R.L. gett uttryck för oro och/eller ångest, dels för

att R.L. utsatts för övergrepp av en tjänstgörande kollega, dvs av E.A. respektive L.H.

- E.A. och L.H. har möjliggjort varandras beteenden genom att inte ingripa och förhindra varandras beteenden. De har var för sig brutit mot allmänna bestämmelser och kommunens rutiner för avvikelshantering, dels enligt Lex Maria genom att inte rapportera att vårdtagaren i samband med vård utsatts för risk att drabbas av allvarlig skada eller sjukdom, dels enligt Lex Sarah genom att inte rapportera om allvarliga missförhållanden inom vården.
- E.A. och L.H. har brutit mot sin lojalitetsplikt gentemot kommunen och har handlat på ett sådant sätt att vårdtagarnas och deras anhörigas förtroende för kommunen rubbats. E.A. och L.H. får inte handla på ett sådant sätt som innebär att personer, som i framtiden behöver vård och stöd från kommunen samt deras anhöriga, antingen avstår från den vård de har rätt till eller tar emot hjälp motvilligt med oro och misstänksamhet. De har brutit mot måldokumentet för äldreomsorgen där det anges att de boende skall kunna känna trygghet, mötas med respekt samt skall kunna lita på att vård och omsorg skall ha god kvalitet.
- E.A. och L.H. har allvarligt skadat Hemgårdens och kommunens verksamhet. Handlandet har gett Hemgården och kommunen ett rykte som det kommer att ta år att ”tvätta bort”; om detta överhuvudtaget är möjligt. De har försatt sina arbetskamrater i en djup kris. Kommunens äldrevård har misstänkliggjorts och ifrågasatts. Händelsen har väckt stor uppståndelse genom det kraftiga massmediala genomslaget. Reaktionen från allmänheten i Gislaved och övriga delar av landet har varit oerhört stark. De boende på Hemgården för illa dels av händelsen som sådan, dels av all mediebevakning. E.A. och L.H. har orsakat en djup förtroendeskada som påverkat och fortfarande påverkar förtroendet för äldreomsorgen i hela landet. Händelsen väcker fortfarande uppmärksamhet inom kommunen och landet i övrigt.

E.A:s och L.H:s handlande får anses vara än mer graverande eftersom de inte bara har brutit mot det enskilda anställningsavtalet utan även mot de tidigare nämnda riktlinjerna och måldokumentet. De har brutit i de mest elementära avseenden eftersom det får anses följa av anställningsavtalet att man antingen har eller också skaffar sig den kunskap som behövs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

För det fall tingsrätten skulle finna att skäl för avskedande inte förelåg gör kommunen gällande att det i vart fall har förelegat saklig grund för uppsägning. Omständigheterna var sådana att det inte fanns någon skyldighet för kommunen att försöka omplacera E.A. och L.H. Enligt kommunens uppfattning hade de orsakat en situation som gjorde det omöjligt för dem att gå tillbaka till arbetet inom vården i Gislaved.

4. E.A:s och L.H:s SAKFRAMSTÄLLAN

4.1 Allmänt om äldreomsorgen på Hemgården m.m.

Rent allmänt var arbetet på Hemgården mycket krävande och stressigt, bl a beroende på vårdtagarnas dåliga fysiska och psykiska status, ofta förekommande tunga lyft och på personalbristen. De två vårdbiträdena som arbetade på Solängen, nedre planet, skulle själva göra samtliga vårdtagare ”färdiga” för natten. Man var alltid tvungen att vara kvar och under alla omständigheter fullfölja arbetet så att alla vårdtagarna var klara när nattpersonalen kom. Vissa vårdtagare ”stretade emot”, exempelvis vid blöjbyten. Det fanns ingen som helst möjlighet för vårdpersonalen att ”gå undan” och lugna ner sig om en vårdtagare var särskilt bråkig eller om man fått ta emot hårda slag, blivit nypt, riven eller sparkad. Det var väldigt vanligt att äldre vårdtagare själva hade blåmärken.

E.A. och L.H. bestrider att de tagit del av någon som helst information om Lex Sarah eller Lex Maria. Introduktionspärmerna tillkom långt efter det att de anställdes inom äldreomsorgen. De har aldrig beretts tillfälle att ta del av pärmen. Arbetet på avdelningen var dessutom så pressat att vårdpersonalen aldrig hann sitta ner för att läsa pärmen.

Av den i målet åberopade utredningen om förhållandena på Hemgården (aktbil. 68) framgår bl a att det rådde stora brister i fråga om äldreomsorgen, att läkarbristen var skandalös, att Solängen var underbemannad, att det inte fanns någon kompetent arbetsledning samt att rapporterade händelser inte har åtgärdats.

4.2 Bandinspelningen

E.A. och L.H. har, med hänvisning till sin tystnadsplikt om R.L:s hälsotillstånd och andra personliga förhållanden – se 6 kap 5 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område – för egen del ansett sig inte närmare kunnat berätta om vad som hänt bl a under den tid som bandinspelningen avser (jfr nedan sid. 23). De här redovisade uppgifterna om R.L:s hälsotillstånd härrör därför från annan utredning.

Under eftermiddagen och kvällen den 11 januari 2002 (från kl. 15.00 till kl. 21.30) tjänstgjorde E.A. och L.H. på Solängen, nedre planet. De hade tillsammans ansvaret för 10 vårdtagare. E.A. tjänstgjorde dessutom på morgonen den 12 januari tillsammans med ett annat vårdbiträde. ”Kvällsproceduren” inleddes redan kl. 16.30 med bl a matning av vårdtagarna och utdelning av medicin. Omkring kl. 18.00 påbörjades blöjbyten, tvättning och läggning.

E.A., som normalt arbetade ”natt”, hade tidigare vid endast ett tillfälle arbetat tillsammans med L.H.

R.L. var den mest krävande vårdtagaren på avdelningen. Hon var kraftigt senildement, helt sängliggande, allmänt irriterad och ”motsträvig” samt motsatte sig med våld åtgärder som vidtogs för att sköta hygien m.m. Våldet

bestod i att hon rev, nöp, slog, bet och sparkade vårdpersonalen. Angreppen var ibland så kraftiga att personalen fick rivsår och blåmärken. R.L. fick själv ofta blåmärken i samband med att hon försökte slå personalen men missade och träffade metallgrindarna istället. Varken E.A. eller L.H. kände till att R.L. hade genomgått en misslyckad höftledsoperation. R.L. hade svåra smärtor, särskilt vid blöjbyten eller när hon skulle lyftas. Hon kunde skrika ”aj” redan när man kom in i rummet eller råkade stöta till ett bord. Hon vägrade också för det mesta att sära på benen när blöjan skulle bytas. Vidare vägrade hon ofta att öppna munnen för att äta, skölja munnen eller ta medicin. Om hon öppnade munnen försökte hon alltid att bita personalen om hon fick chansen. Om man lyckades få in en tablett i munnen på henne spottade hon ut tabletten. Vårdpersonalen hade flera gången rapporterat till sjuksköterskan och skrivit i ”rapportboken” att R.L. var orolig och aggressiv samt begärt att hon både för sin egen och för personalens skull skulle medicineras så att hon blev lugnare.

Det är mot bakgrund av dessa omständigheter och vad som tidigare nämnts om förhållandena på Hemgården som E.A:s och L.H:s yttranden gentemot R.L. skall bedömas. När man beaktar yttrandena bör man även tänka på att R.L. var så dement att hon sannolikt inte ens uppfattade vad som yttrades, än mindre uppfattade yttrandena som en kränkning.

E.A. och L.H. anser att de vid tillfället inte ”orkade helt ut” samt medger att det ”rann över” och att vissa yttranden i och för sig inte borde ha förekommit. Språkbruket kan vara en av de ventiler som man ibland kan ta till i en besvärlig situation, exempelvis vid stress när det finns för lite personal.

De förnekar dock att R.L. har utsatts för någon risk att drabbas av allvarlig skada eller sjukdom. Kommunens påstående om fysisk misshandel är totalt ounderbbyggt. Inte heller har E.A. och L.H. gjort sig skyldiga till några allvarliga missförhållanden inom vården. Mot den bakgrunden fanns det inget att anmäla enligt Lex Sarah eller Lex Maria. De har dock tidigare skrivit i en rapportbok om R.L:s beteende. Härefter har det varit sjuksköterskans sak att handlägga ärendet i fortsättningen.

Beträffande bandinspelningen vill de särskilt framhålla följande.

Bandspelaren var röststyrd och återger därför endast ett ”komprimerat skeende”. Den tekniska kvaliteten på bandinspelningen är dålig. Det i målet uppspelade bandet är en ”kopia av en kopia”. Rösterna låter därför onaturligt ”skarpa och skrällande”.

Utöver vad som kan anses framgå av bandinspelningen finns det ingen utredning om vad som egentligen har hänt och hur detta i så fall har påverkat R.L. Bandinspelningen ger en ”platt” och ensidig information om händelseförloppet samt återger inte heller allt som kan ha sagts. Man vet inte vid vilka tillfällen som E.A. och L.H. befann sig samtidigt i R.L:s rum och om de hörde varandras yttranden.

E.A. medger att hon yttrat sig på det påstådda sättet (jfr ovan sid. 11) men vill lämna följande kommentarer:

Hot och hot om slag

23,44 *Om du gör det en gång till så.*

Yttrandet är inte hotfullt.

23,48 *Så får du lika myck mycke stryk oss.*

Hon har inte på något sätt hotat vårdtagaren.

Bestraffningar

13,48 *Skulle du va snäll så skulle vi sköljt mu munnen den har () halvt av mat mat igen, men nu får det va.*

R.L. åt endast ”passerad” mat. E.A. har försökt sköta vårdtagarens munhygien sedan mat serverats. Vårdtagaren har vägrat medverka och har i stället på sedvanligt sätt hållit igen munnen och försökt bita eller på annat sätt sökt förhindra sköljningen av munnen. E.A. förnekar att hon lämnat vårdtagaren med mat i munnen eftersom munnen var sköljd.

Kränkningar

5,05 *Du är inte lärarinna.*

Yttrandet är inte på något sätt kränkande.

7,37 *Du var aldrig så där när du var på Hemgården. Varför är de sån nu när du har kommit till Solängen?*

Yttrandet innebär på intet sätt en kränkning utan bara ett konstaterande.

9,28 *Det rinner alltid. Å det är så tråkigt så*

Yttrandet kan inte uppfattas som kränkande på något sätt.

13,48 *Du kan va snäll om du vill.*

Yttrande kan under inga förhållanden uppfattas som kränkande.

Grovt tilltal/språkbruk

6,21 *Du, vi är inte klara än. Låt nu bli!*

8,53 *Här ligger du. Du, du har ju halva mu munnen med mat mat.*

Yttrandena kan under inga förhållanden anses som grovt tilltal/språkbruk.

L.H. medger att hon yttrat sig på det påstådda sättet (jfr ovan sid 9-10) men vill lämna följande kommentarer:

Hot och hot om slag

4,38 *Krångla inte nu. Då smäller jag dig på fingrarna.*

Här är det uppenbarligen så att vårdtagaren med våld motsätter sig en åtgärd eller på annat sätt obstruerar. Att hota med ”smäll på fingrarna” är inget egentligt hot om slag utan ett försök att få vårdtagaren att medverka exempelvis vid blöjbytet. Rimligen kan detta uttalande varken upplevas som särskilt hotfullt eller kränkande av vårdtagaren.

5,05 *Nä, det är bra med mig. Börja inte, för då blir jag arg.*

I detta uttalande ligger rimligen inget hot eller hot om våld över huvud taget utan det är väl närmast ett uttalande om hur L.H:s sinnesstämning skulle bli om hon blev bemött med ytterligare våld.

5,46 *Då tänker vi nypa tillbaka, så vida pass, så du aldrig glömmer det.*

Uppenbarligen försöker vårdragaren nypa L.H., som verbalt försöker avstyra detta. Genom att det är vårdragaren som står för angreppen kan det rimligen inte uppfattas som ett kränkande hot att uttala sig på detta sätt.

6,21 Skärp dej.

Denna mening innehåller varken hot eller hot om slag, den är bara en uppmaning att sköta sig.

8,04 För helvete, lät bli! Nu lägger du av!

Detta är ju inget hot utan ett utrop som kommer spontant efter ett uppenbarligen kraftigt fysiskt angrepp från vårdragaren mot L.H.

10,09 Nä då. Om du sköter dej så ska jag inte göra det. Ja. Det ska du. Är det nån som ska sköta sig så är det du. Du ligger risigt till.

Inte heller detta uttalande innehåller hot eller hot om våld. *Om du sköter dig* etc kan ju mycket väl avse att man inte skall använda tvång för att exempelvis byta blöja. Tvång är ju annars nödvändigt om vårdragaren inte medverkar.

10,27 Det får vara slut med det.

Uttalandet innehåller varken hot eller hot om våld.

Kränkningar

4,47 Sära på benen.

4,51 Det har Du väl gjort en gång i tiden. Det har du väl?

Det finns inget som helst kränkande i uttalandet, i vart fall inte i L.H:s sätt att tolka sitt eget uttalande. Om vårdragaren har kunnat sära på benen tidigare under sin vistelse på Hemgården så borde hon kunna göra det igen. Om kommunen har en annan tolkning av uttalandet får detta klagas.

5,56 Du vill inte göra det här, för du klarar inte detta själv. Nä, då skall du va tacksam för att du för hjälp med av med kläderna, i stället.

Det finns inget som helst kränkande i uttalandet.

6,11 Kan inte rå för att du inte klarar dig själv.

Uttalandet innebär ingen kränkning utan visar medkänsla från L.H. i förhållande till vårdragarens situation.

6,21 å då hänger det upp sej där nere, hahahaha. Höhöhehähå. Ba' för du fick en så bra. Nänä nanä.

Uttalandet är på intet sätt kränkande utan en ”småkonversation” i samband med att en åtgärd vidtas.

8,14 ja, det är det. Det är ett rent helvete härinne. Ska jag tala om för dig.

Uttalandet är inte kränkande utan enbart ett uttryck för att situationen ifråga är synnerligen arbetsam för personalen.

9,36 Hon hade ju vatt på toa, var det inte idag?

Uttalandet är inte kränkande utan är bara ett faktiskt konstaterande.

9,57 Har du bajsat ner dej?

Yttrandet kan inte under något förhållande uppfattas som kränkande.

11,47 Otacksammare å otrevligare person än du finns inte. Du är så otacksam så. Ja, jag kan inte va trevlig mot dej nu när du inte själv är trevlig. Så kan man inte det.

Uttalandet är inte kränkande utan enbart ett uttryck för att situationen ifråga är arbetsam för L.H. med tanke på all motspänstighet och allt våld.

12,02 Släpp. Släpp. Usch vad du är kinkig när du gör så här ååå sliter med dej.

Det finns inget kränkande i uttalandet som bara är en kommentar när vårdtagaren brukar våld mot L.H.

Grovt tilltal/språkbruk

4,51 *Du, sa jag. Det var dej det gällde, inte mej.*

5,05 *Vad är det med dej? Fick du ont nånstans? Luta dej framåt. Luta dej framåt.*

5,35 *Jo, sitt så.*

6,15 *Nu lutar du dej framåt!*

7,05 *Nyper du din son när han är här också? Din son. Sitter du å nyper han också? Ja.*

7,27 *Sitter du å nyper honom också eller?*

10,27 *Nej, håll händerna där!*

12,02 *Nä. Det kan man inte. Nej, släpp!*

Inget av uttalandena är att anse som något grovt tilltal eller grovt språkbruk.

4.3 Närmare om grunderna för yrkandena om ogiltigförklaring av avskedandena

Vad som förekommit har inte utgjort grund för avsked eller för uppsägning.

Kommunen borde ha tagit upp det inträffade till en seriös diskussion. E.A. och L.H. hävdar att de mycket väl hade kunnat gå tillbaka till sina arbeten om de fått möjlighet till detta och om kommunen hade stöttat dem istället för att på alla sätt skylla ifrån sig och inte ta sitt ansvar för bristande ledningsfunktioner.

Den av kommunen påstådda skadan har främst uppkommit genom att bandinspelningen har lämnats till massmedia. Händelsen har härefter blivit upplåst till fullständigt orimliga proportioner. Kommunens företrädare har uttalat sig vitt och brett i massmedia om händelsen utan någon som helst självvransakan. Det har närmast blivit en prestigefråga för kommunen.

De har under lång tid arbetat inom vården utan anmärkningar; E.A. under 13 år och L.H. under 30 år. Kommunen har inte ens gjort gällande att de tidigare skulle ha misskött sig i något avseende.

Sedan en polisanmälan gjorts om händelsen, beslöt chefsåklagaren vid Jönköpings åklagarkammare att lägga ned förundersökningen samt uttalade i beslutet att E.A. och L.H. var ”oskyldiga”. Beslutet fastställdes av regionåklagarmyndigheten i Linköping och av Riksåklagaren.

5. BEVISNINGEN

5.1 Skriftlig bevisning m.m.

Kommunen har som bevisning åberopat följande handlingar m.m:

1. Kassetband

2. Sakkunnigutlåtande med utskrift av en bandupptagning, från av Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL) den 7 februari 2002, Arbetsdomstolens aktbil. 16
4. Lokala rutiner för avvikelshantering, daterad den 15 oktober 1998, Arbetsdomstolens aktbil 15
5. Vissa tidningsartiklar som publicerats med anledning av händelserna den 11-12 januari 2002, aktbil. 11
6. Vissa brev och vykort som skickats till kommunen, aktbil. 12
7. Brev till konung Carl XVI Gustaf, aktbil. 13
8. Växtkraft Mål 4, aktbil. 14
9. Projekt Hemgården, slutrapport, aktbil. 15
10. Måldokument för äldreomsorgen, aktbil. 16
11. Exempel på kompetenshöjande insatser inom ramen för Projekt Hemgården
12. Närvarolistor från möten inom ramen för Projekt Hemgården, aktbil. 19
13. Introduktionsprogram, aktbil. 17
14. Undersköterskeutbildning 2002, aktbil. 59:4

E.A. och **L.H.** har som bevisning åberopat följande handlingar m.m:

1. Kassetband
2. Sakkunnigutlåtande med utskrift av en banduppspelning, från av Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL) den 7 februari 2002, Arbetsdomstolens aktbil. 16
3. Beslut av åklagarmyndigheten, aktbil 7
4. Utredning av förhållandena på Hemgården i Gislaved, utförd av Consider Consultants mars 2002, aktbil. 68
från sid 8 ”Ledningen på Hemgården” till sid 13 ”Kvalitetssäkring”
från sid 15 ”Hur skall man handskas med en besvärlig situation” till sid 17 ”Reaktioner och reflektioner från anhöriga”
från sid 21 ”En analys och tolkning av de uppgifter som kommit fram” till och med sid 24
sid 29 från ”Kan man kvalitetssäkra bemötande” till sid 30 ”Läkare”
sid 32 ”Sammanfattning”

5.1 Muntlig bevisning

På parternas begäran har förhör under sanningsförsäkran ägt rum med L.H och E.A. På kommunens begäran har förhör under sanningsförsäkran hållits med B.P. (ordförande i socialnämnden i Gislaveds kommun).

På kommunens begäran har vittnesförhör ägt rum med W.L., E.H., R.F., D.K, och B.E. På E.A:s begäran har vittnesförhör hållits med K.O.

Det kan anmärkas att vittnena E.H., R.F., D.K och B.E. genom W.L. har befriats från sin tystnadsplikt vad gäller sin kännedom om R.L:s hälsotillstånd och personliga förhållanden. Någon motsvarande befrielse av tystnadsplikten har dock inte skett såvitt gäller E.A., L.H. och vittnet K.O.

De angivna personerna har berättat sammanfattningsvis bl a följande.

L.H.: Hon arbetade senast på Solängen, nedre planet. Det fanns olika ”pärmor” på ett kontor men det har inte blivit tid för henne att läsa i dessa. Hon har hört talas om Lex Sarah och Lex Maria men har inte fått någon närmare information. Hon känner inte närmare till vad EU-projektet gick ut på och var inte så aktiv inom projektet. Det förekom att hon deltog i arbetsplatsträffar och pratade om olika förbättringar, bl a om behovet av personal eftersom personalen ibland ”gick på knäna”. Hon trivdes med sitt arbete samt anser att hon utförde ett bra jobb och att hon kunde sina arbetsuppgifter.

På Solängen nedre planet fanns tio vårdtagare, varav åtta behövde särskild hjälp. Fem vårdtagare behövde ”lyftanordningar” samt hjälp med blöjbyten och toalettbesök. Det förekom att vårdtagarna slog eller nöp vårdpersonalen. Under kvällstid tjänstgjorde två vårdbiträden på avdelningen. Man fick inte ta in någon extra personal. Förutom att sköta vårdtagarna måste personalen även tvätta kläder och städa, vilket tog tid från vården. Under kvällstid fanns det inte alltid en sjuksköterska på hela Hemgården. Hon har många gånger gjort anteckningar i rapportboken om R.L. men inte fått så mycket ”respons” från ledningen. Hon visste inte att R.L. hade problem med lårbenshalsen, vilket hade varit viktigt för henne att känna till.

Under den aktuella kvällen den 11 januari 2002 tjänstgjorde hon på Solängen, nedre planet, tillsammans med E.A. Hon medger att hon yttrat sig på det sätt som tidigare redovisats enligt bandinspelningen (jfr ovan sid 9-10). Beroende på omständigheterna blev hon vid tillfället ”arg” – hon brukar inte yttra sig på det här sättet. Hon såg inget anmärkningsvärt i hur E.A. behandlade R.L. och vet inte om hon hörde E.A. yttra *Skulle du va snäll så skulle vi sköljt mu munnen den har () halvt av mat mat igen, men nu får det va* (position 13,48).

E.A.: Hon har ”jämt och ständigt” hört talas om Lex Maria respektive Lex Sarah och vet vad bestämmelserna innebär.

I princip alla vårdtagare på Hemgården behövde hjälp. De flesta var rullstolsbundna. Hon hade tidigare alltid arbetat ”natt” på Hemgården och trivdes med sitt arbete. Den 11 januari 2002 arbetade hon ”extra” tillsammans med L.H. Hon hade tidigare vid endast ett tillfälle arbetat tillsammans med L.H. som hon uppfattade som kunnig och arbetsam. Det har flera gånger hänt att hon blivit nypt av vårdtagarna. De allra värsta övergreppen brukade hon rapportera i en bok. Hon har jämt och ständigt också rapporterat till sjuksköterskan om besvärliga vårdtagare eller om vårdtagare som mått dåligt. Hon kände till att R.L. var opererad men hade ingen närmare kännedom om detta.

Hon håller med om att vissa av L.H:s yttranden kan betraktas som opassande i vissa sammanhang men menar att man kan reagera som L.H. gjort om en vårdtagare är väldigt motsträvig eller jobbig. Efter händelsen fick E.A. absolut ingen hjälp från kommunens sida.

B.P.: Han är ordförande i socialnämnden i Gislaveds kommun sedan år 1999. Kommunen har gjort stora satsningar inom äldreomsorgen, bl a genom EU-projektet och satsningen på vidareutbildning av vårdpersonalen. Sedan år 1997 har man vid fyra tillfällen erbjudit vårdbiträden utbildning till

undersköterska. Han lyssnade på bandinspelningen den 22 januari 2002 tillsammans med socialchefen och personalchefen. De reagerade med bestörtning. ”Turbulens” uppkom inom Hemgården, massmediebevakningen var stark. Det förekom flera diskussioner med bl a de anhöriga till vårdtagarna och vårdpersonalen. E.A. och L.H. avstängdes från anställningen men erbjöds stödsamtal som de dock avböjde. Kommunen beställde en extern utredning om förhållandena på Hemgården (aktbil. 68). Områdescheferna skulle hålla den fortsatta kontakten med E.A. och L.H. Senare svarade den särskilde utredaren (H.B.) för denna kontakt. Utredningen pågick under två månader. Härefter diskuterade man inom kommunen hur man skulle fortsätta. B.P. fick en känsla av att H.B. genom utredningen (aktbil. 68) ville göra ett ”avstamp” vad gällde äldreomsorgen i hela landet. E.A. och L.H. kunde inte längre ha kvar sin anställning. Till grund för beslutet att avskeda dem låg dels bandinspelningen, dels utredningen. Han vill peka på att man i utredningens sammanfattning (sid 33) uttalade att E.A. och L.H. hade gjort sig skyldiga till en grov förseelse som inte kunde ursäktas. Kommunen såg ingen annan utväg än att avskeda dem eftersom förtroendet för dem bland vårdtagarna och andra var fullständigt förbrukat. Händelsen hade också skadat kommunen genom massmediepådraget. När E.A. och L.H. avskedades erbjöds de av kommunen ytterligare professionell hjälp.

W.L.: Hans mor R.L. hade vistats på Hemgården sedan år 1997. Samma år drabbades hon av en stroke. Hon bröt sedan lårbenshalsen. Vid ett senare tillfälle tog man bort skruvarna från lårbenet så att lårbenshalsen ”låg lös”. Härefter flyttade R.L. till Solängen. Hon hade ont och var väldigt känslig för rörelser men var lugn och sansad när han pratade med henne. Enligt hans mening sköttes R.L. dock inte på rätt sätt. Hon fick inte sitta och äta tillsammans med de andra som bodde på avdelningen. Under slutet av november 2001 började han misstänka något sedan han sett att R.L. hade en blå ”plommonstor” bula på handen. Han frågade en sjuksköterska vad som kunde ha hänt men fick inget svar. R.L. vågade själv inte berätta något. Vid julhelgen 2001 såg han dessutom att hennes läpp var svullen. Inte heller nu ville R.L. tala om vad som hänt. Mot den bakgrunden placerade han den 11 januari 2002 en bandspelare i hennes rum. Han fick en chock när han lyssnade på bandinspelningen och anser att R.L. blivit utsatt för fysisk och psykisk misshandel. Sedan han spelat upp bandet på Hemgården sade sjuksköterskan E.H. att de skulle ”ligga lågt” för att senare se hur de skulle agera. Händelsen uppmärksammades dock av ”Smålandsnytt”.

E.H.: Hon har tidigare varit anställd som sjuksköterska med basplacering på Hemgården och med patientansvar för de boende på Solängen. Enligt hennes mening har det inte rått någon underbemanning på Solängen. Det fanns alltid en sjuksköterska som kunde ta det ”akuta”. R.L. kom först till Hemgårdens avdelning Skogsgläntan men flyttade till Solängen under våren 2001 sedan man efter en höftledsoperation dragit ut en ”skruv”. R.L. var rullstolsbunden, hade ont i höften och hade ett stort vårdbehov. När hon flyttade skedde en ”överrapportering” – det var allmänt känt att hon hade ont i höften. Man provade olika behandlingsmetoder som var kända av vårdpersonalen. R.L. kunde ibland bli arg och slå ut med handen, kanske beroende på smärtan.

Vårdpersonalen hade sett att hon hade ett blåmärke på handen. E.A. har också hört att hon kunde nypas. Hon blev uppringd av en upprörd kollega med anledning av den aktuella händelsen. En telefonkedja sattes igång. Påföljande dag lyssnade hon på bandinspelningen och föll då i gråt eftersom hon tyckte att det var så fruktansvärt – man skall absolut inte uttrycka sig på detta sätt mot en människa och definitivt inte inom vården. Hon anser att R.L. har utsatts för en fara om det är så att R.L. lämnats med mat i munnen. Vad hon känner till åt R.L. ”passerad föda”. Genom det inträffade har äldreården fått en rejäl och orättvis stämpel på sig.

R.F.: Hon är anställd som undersköterska på Hemgården och har arbetat bl a på avdelningen Solängen som är en väldigt fin arbetsplats med trevlig arbetsledning och miljö. Hon anser inte att Hemgården var underbemannad. De mest vårdkrävande vårdtagarna – de flesta rullstolsbundna – bodde på Solängen. Arbetet var tungt och jobbigt, särskilt på kvällstid. Det blev väldigt lite tid över för det ”sociala” – att sitta ner och prata med vårdtagarna. R.L. uppträdde aggressivt, slogs, nyptes och bet samt var ibland motsträvig. R.F. fick ofta blåmärken efter att ha vårdat henne. Enligt R.F:s bedömning var R.L. dement. Under sådana förhållanden måste man uppträda lugnt. Det var svårt att lyfta R.L. på grund av hennes smärtor efter ett lårbensbrott. Man pratade varje dag om hur man skulle sköta R.L. på ett ”humant sätt”. Det förekom ofta diskussioner om att ge henne lugnande medicin. Hon anser att man inte skall yttra sig på sätt som framgår av bandinspelningen. Om man är stressad så får man gå ut för att lugna ner sig. Under tiden efter händelsen var alla i ett ”chocktillstånd”. Enligt hennes mening kunde E.A. och L.H. inte vara kvar. Hon vill idag inte tala om för andra personer att hon arbetar på Hemgården.

D.K.: Under åren 1995-1999 var hon anställd som sjuksköterska på Hemgården. Sedan mars 2002 har hon en övergripande tjänst inom kommunen. R.L. var ganska pigg och socialt aktiv när hon kom till Hemgården. D.K. fick en chock när hon hörde en ”sekvens” av bandinspelningen på radio. Hon anser att E.A. och L.H. i den aktuella situationen borde ha ”backat ur”. Händelsen diskuterades inom kommunen vid olika tillfällen. Hon fick väldigt många frågor från personer som undrade hur detta kunde hända och som ifrågasatte verksamheten på Hemgården. Enligt hennes uppfattning kunde E.A. och L.H. inte vara kvar eftersom detta skulle vara svårt ”förtroendemässigt”.

B.E.: Hon var socialchef inom kommunen under åren 1997-2003. Kommunens mål inom äldreomsorgen var bl a trygghet, integritet, självbestämmande och respekt. Målen hade förts ut till alla anställda inom organisationen som fått del av olika måldokument. Kommunen har på olika sätt gjort satsningar för att höja kompetensen bland de anställda på Hemgården, bl a genom information, delegation och erbjudande till alla vårdbiträden om vidareutbildning till undersköterskor. Huvudsyftet med utvecklingsprojektet Hemgården var att höja kvaliteten på de mål som hade satts upp och att implementera nya arbetsmetoder. All personal skulle delta i projektet. Hon är övertygad om att all vårdpersonal har fått tillräcklig information om rutiner och riktlinjer, exempelvis om Lex Sarah. Den

anställda har också en skyldighet att på eget initiativ söka information. Enligt hennes mening fanns det ett fullgott ledningsansvar inom äldreården, liksom fullständiga personalresurser på alla vårdplatser.

När hon lyssnade på bandinspelningen den 22 januari 2002 fick hon koncentrera sig för att inte gråta. Härefter bestämde man sig för att E.A. och L.H. skulle vara avstängda från anställningen under 14 dagar. Kontakter togs bl a med länsstyrelsen, vårdtagarnas anhöriga och de fackliga organisationerna. Socialnämnden gjorde en polisanmälan och skickade en anmälan enligt Lex Sarah. Vidare beslutades om att göra en utredning om förhållandena på Hemgården. Kommunen fick anordna en presskonferens eftersom alla blev fullständigt nedringda. Hon själv fick ta emot många telefonsamtal från okända personer och från kollegor från övriga landet. Personalen reagerade med förtvivlan och ångest. Det bestämdes att daglig kontakt skulle hållas med E.A. och L.H. som erbjöds samma stöd som de andra anställda. L.H. var inte intresserad medan E.A. sökte hjälp på egen hand. Utredningen om förhållandena på Hemgården (aktbil. 68) lyfte fram ”mindre smickrande” delar om äldreården. Till grund för avskedandet låg bandinspelningen och utredningen. Händelsen har påverkat kommunens anseende och rykte – det är många som pratar om ”vårdskandalen”.

K.O.: Hon har arbetat inom vården i Gislaved sedan år 1980 och har sedan år 1997 vid olika tillfällen arbetat tillsammans med E.A. på Hemgården. Det har förekommit att K.O. blivit slagen av vårdtagarna. Hon har inte deltagit i någon utbildning som gällt Lex Sarah eller Lex Maria. Enligt hennes uppfattning har E.A. varit en ”jättebra kamrat”, kunnig och kompetent – hon har aldrig märkt att E.A. varit avogt inställd till vårdtagarna.

6. TINGSRÄTTENS BEDÖMNING

6.1 Frågan om det förelegat grund för avsked eller uppsägning

Frågan i målet gäller huruvida avskedandet alternativt uppsägningen av E.A. och L.H. står i överensstämmelse med lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Kommunen har gjort gällande att E.A. och L.H. grovt har åsidosatt sina åligganden gentemot kommunen, dels genom att de i flera avseenden har brutit mot anställningsavtalet, dels genom att de har utsatt R.L. för fysisk och psykisk misshandel, dels genom att de har utsatt R.L. för risk för allvarlig skada eller sjukdom, dels genom att de har brutit mot anmälningsskyldigheten enligt Lex Maria och Lex Sarah.

Lex Maria-bestämmelserna finns i lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Av 6 kap 4 § framgår att vårdgivaren snarast skall anmäla till Socialstyrelsen om en vårdtagare i samband med hälso- och sjukvård drabbas av eller utsatts för risk att drabbas av allvarlig skada eller sjukdom. I 2 kap 7 § finns bestämmelser om skyldighet för personalen att rapportera till vårdgivaren om en vårdtagare drabbas eller utsatts för risk att drabbas av allvarlig skada eller sjukdom. Kompletterande bestämmelser

finns bl a i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, SOSFS 2004:4 (M).

Lex Sarah-bestämmelserna finns i socialtjänstlagen (2001:453). Av 14 kap 2 § framgår att var och en som är verksam inom omsorger av äldre människor eller människor med funktionshinder skall vaka över att dessa får en god omvårdnad under trygga förhållanden. Den som uppmärksammar eller får kännedom om ett allvarligt missförhållande i omsorgerna om någon enskild skall genast anmäla detta till socialnämnden. Kompletterande bestämmelser finns i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, SOSFS:5 (S). Med allvarliga missförhållanden avses i föreskrifterna bl a fysiska övergrepp (exempelvis slag, nypningar och hårda tag) och psykiska övergrepp (exempelvis hot, bestraffningar, trakasserier, skrämelse och kränkningar).

Kommunen har som grund för sina påståenden hänfört sig endast till vad som framkommit av bandinspelningen. E.A. och L.H. har medgett att de yttrat sig i den omfattning som kommunen påstått och på det sätt som framgår av bandinspelningen (jfr ovan sid 9-11).

Tingsrätten konstaterar till en början att det i målet inte föreligger någon närmare utredning om händelseförloppet utöver vad som uttryckligen framgår av bandinspelningen. Vidare konstaterar tingsrätten att E.A. och L.H., med hänvisning till sin tystnadsplikt, ansett sig förhindrade att närmare klargöra vad som inträffat. Sätillvida framstår utredningen om händelseförloppet som klart otillfredsställande.

Enligt tingsrättens uppfattning är vissa av E.A:s och L.H:s yttranden olämpliga sätillvida att de enligt sin ordalydelse mycket väl kan tolkas som hotfulla eller kränkande; vad gäller L.H. i vart fall yttrandena under positionerna 4,38 och 5,46 samt 11,47 och vad gäller E.A. i vart fall yttrandena under positionerna 23,44 och 23,48 (jfr ovan sid 9-11). Men det har också förekommit ett flertal yttranden som enligt tingsrättens uppfattning – till skillnad mot vad kommunen har ansett – med hänsyn bl a till det oklara händelseförloppet knappast eller med tvekan kan tolkas som hot, kränkningar, grovt tilltal, grovt språkbruk eller bestraffningar; exempelvis L.H:s yttranden under positionerna 4,47 och 6,21 och 7,05 och 9,57 samt E.A:s yttranden under positionerna 5,05 och 6,21 samt 13,48.

Kommunen har tolkat vissa delar av bandinspelningen på så sätt att E.A. och L.H. har betett sig på sådant sätt som är att anse som misshandel av R.L. (jfr ovan sid 9). Av bandinspelningen framgår i och för sig att R.L. vid olika tillfällen har gett uttryck för smärtor. Tingsrätten gör dock den bedömningen att smärtorna mycket väl kan ha uppkommit exempelvis i samband med blöjbyte eller matning och ha sin grund i hennes allmänna hälsotillstånd. Det har därför inte visats att någon misshandel förekommit. Kommunen har vidare påstått att E.A. och L.H. har utsatt R.L. för risk för allvarlig skada eller sjukdom genom att de lämnat R.L. med mat eller matrester i munnen (bandinspelningen positionen 13,48). Vad som framkommit visar enligt

tingsrättens mening inte att E.A. och L.H. skulle ha utsatt R.L. för påstådda risker.

Tingsrätten konstaterar dock att E.A. och L.H. i vart fall i flera avseenden har yttrat sig på ett olämpligt sätt. Vid den fortsatta bedömningen finns det emellertid anledning – som E.A. och L.H. hävdar – att ställa yttrandena i en viss relation till omständigheterna, exempelvis till den arbetssituation som rådde vid det aktuella tillfället. Mycket talar för att R.L. i flera avseenden var särskilt vårdkrävande. Det har framkommit exempelvis att hon hade svåra smärtor samt att hon kunde vara aggressiv och slå, nypa eller bita vårdpersonalen. Beträffande de allmänna förutsättningarna på Hemgården föreligger en viss utredning (aktbil. 68) som innehåller ett flertal kritiska synpunkter. Det säkerligen för vårdpersonalen många gånger ansträngande arbetet påverkas givetvis också av dessa allmänna förutsättningar. I utredningen har framförts exempelvis följande:

- personalresurserna ökar inte i samma takt som vårdtyngden. Personalen har också andra uppgifter än det direkta vårdarbetet. Särskilt på kvällar och helger är bemanningen tunn.
- Boendepärmarna som utvecklas och införts under EU-projektet tycks inte ha haft någon särskild betydelse i vårdarbetet, underhåll och aktualisering är enligt många bristfällig.
- Arbetsledarna är för få och arbetsbelastade och har ingen möjlighet att vara så nära personalen och vården som behövs. Ledningsorganisationen behöver ses över.
- Handledning finns inte kontinuerligt och bör finnas som ett viktigt instrument för kompetensutveckling och metodutveckling – ett forum för att lasta av känslor och reflektera över upplevelser och för att tydliggöra roller i vårdarbetet.

Enligt tingsrättens mening finns det anledning utgå från att E.A:s och L.H:s yttranden i vart fall delvis kan ha sin grund i det ansträngande arbetet samt i de allmänna problem och brister som enligt vad utredningen visar uppenbarligen fanns på Hemgården. Vård av äldre personer kan många gånger vara en känslö- och konfliktladdad verksamhet. Det framstår som ett rimligt antagande att det mot den bakgrunden lätt kan uppstå sådana situationer som leder till att vårdpersonalen exempelvis upplever stress, för en kort stund tappar tålamodet, brusar upp och ger uttryck för sina känslor. Därmed inte sagt att olämpliga beteenden eller yttranden skall accepteras.

När en situation som den nu aktuella uppstått, ställs det naturligtvis stora krav på kommunen att vidta lämpliga åtgärder, inte minst för att försöka hindra ett upprepande. Det är självklart av yttersta vikt för kommunen att äldreomsorgen är av god kvalitet samt att vårdtagarna och deras anhöriga kan lita på att vårdpersonalen utför sitt arbete på ett fullt godtagbart sätt. Att visa vårdtagarna respekt och ge dem trygghet utgör centrala förpliktelser i omvårdnadsarbetet. Dessa förpliktelser blir speciellt tydliga när det gäller vårdtagare som har särskilda behov, exempelvis till följd av olika fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar.

Det har givetvis funnits starka skäl för kommunen att reagera mot vad som framkom av bandinspelningen. För att komma till rätta med den uppkomna situationen tillgreps kommunen i huvudsak åtgärden att först avstånga E.A. och L.H. från anställningen, herefter tillsätta en utredning om förhållandena på Hemgården samt slutligen – sedan utredningen om Hemgården var färdig – avskeda E.A. och L.H. Såvitt framkommit har dock kommunen – som tingsrätten tidigare påpekat – inte gjort någon närmare utredning om händelseförloppet och om vad som låg bakom det inträffade utan endast konstaterat att det fanns en bandinspelning med visst innehåll som väckte starka reaktioner.

Tingsrätten konstaterar att det är ostridigt att E.A. och L.H. hade tjänstgjort lång tid inom vården och att det tidigare inte hade framförts några anmärkningar på hur de skött sitt arbete. Vid den fortsatta bedömningen har tingsrätten därför att utgå från att det nu inträffade har varit av engångskaraktär.

Avskedande enligt 18 § första stycket anställningsskyddslagen får ske om arbetstagaren grovt har åsidosatt sina åligganden gentemot arbetsgivaren. I förarbetena till lagen anges att ett avskedande bör kunna tillgripas endast i fall av sådant avsiktligt eller grovt vårdslöst förfarande från arbetstagarens sida som inte rimligen skall behöva tålas i något rättsförhållande.

Tingsrätten har tidigare konstaterat att E.A. och L.H. i vissa avseenden har yttrat sig på ett olämpligt sätt. Vad som förekommit har dock – även om det kan ha förelegat en anmälningsskyldighet enligt Lex Sarah eller Lex Maria – enligt tingsrättens mening inte varit av sådant allvarligt slag att E.A. och L.H. därigenom kan anses ha grovt åsidosatt sina åligganden i anställningen. Kommunen har därför inte haft rätt att skilja E.A. eller L.H. från anställningen genom avskedande.

E.A. och L.H. har yrkat att avskedandena skall ogiltigförklaras. För bifall till detta yrkande krävs enligt 35 § första stycket anställningsskyddslagen att avskedandet skett under omständigheter som inte ens skulle ha räckt till för en giltig uppsägning. Bedömningen av frågan om det förelegat saklig grund för uppsägning skall göras med delvis andra utgångspunkter än dem som gäller för avskedandefrågan. Vid bedömningen av uppsägningsfrågan kommer prövningen i högre grad att inriktas på de slutsatser om arbetstagarens fortsatta lämplighet för anställningen som kan dras av det som förekommit. Enligt fast praxis krävs att en arbetsgivare som önskar vidta en uppsägning av en arbetstagare på grund av misskötsamhet först gör tillräckliga ansträngningar att komma till rätta med de problem som förelegat.

Kommunen har ansett att det inte förelåg någon skyldighet att försöka omplacera E.A. och L.H. eftersom de hade gjort sig skyldiga till en grov misskötsamhet och orsakat stora förtroendeskador. Tingsrätten delar inte denna bedömning. Av utredningen framgår klart att situationen blev mycket besvärande för kommunen när bandinspelningen på ett överraskande sätt blev tillgänglig för massmedierna. I det läget synes kommunen närmast ha

valt att betrakta bandinspelningen som ett tydligt och odiskutabelt bevis på E.A:s och L.H:s olämplighet. Vad som framkommit visar att det enligt kommunens bedömning knappast fanns något utrymme för att ta upp det inträffade till en närmare diskussion med E.A. och L.H. för att försöka utröna deras inställning till vad som egentligen hade hänt, vad som låg bakom det inträffade, arbetssituationen och vad som borde göras för att förhindra ett uppreparande. I stället såg kommunen närmast som sin främsta uppgift att försöka framhålla äldreomsorgens kvalitet, att stötta övrig vårdpersonal, anhöriga och vårdtagare samt att reparera ett ”skamfilat” rykte.

Enligt tingsrättens mening har det som inträffat inte varit av sådan karaktär att kommunen haft rätt att dra slutsatsen att E.A. och L.H. var olämpliga för fortsatt anställning hos kommunen. Som nyss anförts måste man utgå från att det inträffade varit av engångskaraktär. Under sådana förhållanden har det inte ens förelegat saklig grund för en uppsägning.

Sammanfattningsvis anser tingsrätten att det inte förelegat någon grund vare sig för avskedande eller uppsägning. E.A:s och L.H:s yrkanden om ogiltigförklaring av avskedandena skall därför bifallas.

6.2 Frågan om skadestånd

Enligt 38 § anställningsskyddslagen skall en arbetsgivare som bryter mot anställningsskyddslagen, förutom att utge mistad lön till arbetstagaren, i princip även utge ersättning för den skada som uppkommit. Om det är skäligt kan skadeståndet sättas ned eller helt falla bort.

Beträffande det ekonomiska skadeståndet (lönen) råder det ingen tvist. Vad gäller det allmänna skadeståndet har dock kommunen inte vitsordat något belopp som skäligt i och för sig.

Enligt tingsrättens mening har E.A. och L.H. utsatts för ett stort lidande, särskilt genom den massmediala uppmärksamhet som förevarit. De har drabbats mycket hårt av avskedandena och torde få stora svårigheter att kunna få motsvarande arbeten. Det har också framkommit att de inte kunnat bo kvar inom orten. Tingsrätten anser att de är berättigade till skadestånd med yrkade belopp.

6.3 Rättegångskostnaderna

Vid denna utgång i målet skall kommunen utge ersättning till E.A. och L.H. för deras rättegångskostnader.

DOMSLUT

1. Tingsrätten ogiltigförklarar Gislaveds kommuns avskedanden den 9 april 2002 av E.A. och L.H.
2. Gislaveds kommun skall till envar av E.A. och L.H. utge allmänt skadestånd med etthundratusen (100 000) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 1 juli 2002 tills betalning sker.

3. Gislaveds kommun skall till E.A. utge lön med trettontusenniohundranio (13 909) kr per månad från och med den 9 april 2002 till den 26 november 2003 jämte ränta enligt 6 § räntelagen på varje belopp med förfallodag den 25:e varje månad tills betalning sker.

4. Gislaveds kommun skall till L.H. utge lön med sextontusensexhundratrettio två (16 632) kr per månad från och med den 9 april 2002 till den 26 november 2003 jämte ränta enligt 6 § räntelagen på varje belopp med förfallodag den 25:e varje månad tills betalning sker.

5. Gislaveds kommun skall utge ersättning till L.H. för hennes rättegångskostnader med åttioetusensjuhundra sextio sex (81 766) kr, varav 73 566 kr utgör ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på hela beloppet från den 18 december 2003 tills betalning sker.

6. Gislaveds kommun skall utge ersättning till E.A. för hennes rättegångskostnader med sextiotvå tusensjuhundratolv (62 712) kr utgörande ombudsarvode jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 18 december 2003 tills betalning sker.